

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Brengt actieve conjunctuurpolitiek redding?

„Er is”, schrijft de heer Truyen in zijn artikel in het maandschrift „Economie”, dat we den vorigen keer noemden, „bijna geen land meer, of het is de werkloosheid op een of andere wijze van expansie-politiek door de overheid, een actieve conjunctuurpolitiek, te lijf gegaan. De uiteenlopende methoden hebben dit met elkaar gemeen, dat zij de geldcirculatie bevorderen en dat de koopkrachtsinsluiting gelijktijdig op een bepaald moment massaal optreedt, om den vicieuze cirkel van: verminderde inkomens — mindere vraag — mindere productie — verdere vermindering van inkomens te doorbreken. De kwestie van de beheersching der conjunctuur is daarmee een dringende aangelegenheid van de practische politiek der regeering geworden, om de rationalisatie-werkloosheid te bestrijden”.

Deze zinnen zouden doen vermoeden, dat de richting, waarvan de schrijver een vertegenwoordiger is, meent, dat ook de Nederlandsche overheid niet achter kan en mag blijven, dat ook zij geroepen is actieve conjunctuurpolitiek te beoefenen, d.w.z. op ruime schaal middelen beschikbaar moet stellen ten einde het bedrijfsleven uit zijn moeilijken toestand te verlossen, dat ook zij daartoe „pompinstallaties” moet bouwen, die de „rustende kapitaalmassa's” in beweging zullen brengen en naar plaatsen sturen, waar zij „vruchtbare diensten” kan verrichten.

Toch ziet hij zeer groote bezwaren, en erkent hij volmondig, dat over het effect van die maatregelen verschil van meening bestaat. Er zijn, luidt het, economen, die van meening zijn, dat er ondanks de conjunctuurverbetering (al of niet aan actieve welvaarts-politiek te danken), permanente werkloosheid, zal of moet overblijven. Er is in dit verband wel het getal van tweehonderdduizend werklozen genoemd. (Dat beteekent natuurlijk niet, dat dit „altijd”, of liever: gedurende een reeks van jaren, vrijwel dezelfde personen zullen zijn. Die massa is, wordt verondersteld, in een toestand van beweeglijk evenwicht: voor iedere groep uit haar, die werk krijgt, komt een ongeveer gelijke hoeveelheid nieuwe werklozen in de plaats.)

Daartegenover zijn er deskundigen — en onder hen is in ons land de meest bekende: Prof. Goudriaan, de nieuwe „directeur” der spoorwegen — die oordeelen, dat Nederland die werkloosheid zal bezitten, welke het zelf kiest. Dat beteekent: indien de wil er maar is, en de juiste maatregelen worden genomen, zal ook Nederland een welvarend bedrijfsleven kennen, dat aan alle valide krachten werk geeft. „De economische activiteit is zonder limiet, omdat de vraag van nature geen grenzen heeft. Men behoeft slechts de koopkrachtige vraag te scheppen (onder het initiatief van de regeering) en de motoren van het economisch leven zullen op volle toeren draaien”. Hoe kan het ook anders, zegt Prof. Goudriaan: De ontwikkeling van de productieve krachten (daaronder zijn ook de machines), dwingen tot meer verbruik — de goederen worden steeds goedkoper en beter — en anderzijds liggen kapitaal en menselijke arbeidskracht braak en hunkeren om gecombineerd te worden met de krachten der natuur tot nuttige dingen voor de bevrediging van dikwijls de allernoodzakelijkste behoeften van de menschen. Elke werkloosheid zou dus naar zijn meening, bestreden kunnen worden door het scheppen van de „koopkrachtige vraag”. Omgekeerd is dus dat scheppen geoorloofd, sterker: plicht, als er werkloosheid is. Zoo optimistisch is deze bekende figuur ten aanzien van het allesbeheerschende vraagstuk van onzen tijd, dat volgens hem de „stabilisatie” op het gewenschte niveau, mechanisch-automatisch zal verlopen. De overheid neemt de maatregelen om de „machine” op gang te brengen — zij stelt de regelen — en het „vrije spel der krachten” zorgt voor de rest. Die krachten geven richting aan de beweging van het economisch leven, en bepalen haar verloop. Het komt verder weinig aan op persoonlijke leiding; hier regeert de wet van oorzaak en gevolg.

Het beeld van de pomp, in de Vereenigde Staten zoo geliefd, keert telkens terug. Het komt er maar op aan, om dat instrument aan den gang te brengen, te zorgen, dat het de leven-wekkende materie over de dorre velden van het economische gebied uitstort, en de vruchten zullen in ongekende hoeveelheden geoogst worden.

Drs Truyen ziet echter, zooals gezegd, de bezwaren van een zuivere conjunctuurpolitiek heel goed in. Hij meent, dat het inzicht, dat een groot deel der werkloosheid niet door conjunctuurmaatregelen alleen kan worden weggenomen, hoe langer hoe meer — ondanks menschen als Prof. Goudriaan — algemeen goed wordt. Terecht zegt hij, dat de voorstanders eener zuiver-conjunctuur-

reële oplossing een abstracte redeneering op de werkelijkheid toepassen (hetgeen trouwens bij economische beschouwingen dikwijls het geval is). In den meest algemeenen zin, aldus de schrijver in „Economie” is de vraag onbeperkt; in de concrete situatie van de huidige maatschappij echter niet.

En evenmin is de verbruiksstimuleering onbetwist. In theorie kan men heel gemakkelijk aantoonen, dat het verbruik zich bij den economischen vooruitgang zal en moet aanpassen; in werkelijkheid verloopt die „aanpassing” niet zoo eenvoudig. Vandaar, dat de voorstanders van een zuivere actieve conjunctuurpolitiek met milde hand credieten willen geven, om eventuele verschillen, door achterblijven der vraag ontstaan, op te heffen. Dat geschiedt bijvoorbeeld in Duitschland, waar een „krachtige activeeringspolitiek” het economisch leven tot grooten bloei gebracht zou hebben. Echter is tegelijk een zeer straffe organisatievorm ontstaan, die nauwkeurig het verbruik regelt. Dat kan ook niet anders, vervolgt de schrijver, want het productiemiddelenapparaat zal niet automatisch in de goede richting groeien. Er werkt immers bij dien groei een complex van niet-mechanische factoren. Trouwens: onze tijd, met zijn prachtig economisch apparaat, toont overduidelijk, dat er van automatische aanpassing en groei geen sprake is. De schrijver had hier als voorbeeld vooral ook de Vereenigde Staten kunnen noemen. De conjunctuurpolitiek, die tot het eind van het vorige jaar schijnbaar zooveel succes had, stuitte plotseling op schier onoverkoombare hindernissen. Arbeidsconflicten op groote schaal, wantrouwen in de kringen van het grootbedrijf, en zoovele andere moeilijkheden, brachten talrijke, ernstige storingen in den „groei”. Merkwaardig, dat ook in dit „vrije land” op een strenge organisatie werd aangedrongen, die alle storingen moest wegnemen en in de toekomst voorkomen.

De historie in de landen, welke de actieve conjunctuur-politiek voorstaan, bewijst inderdaad dat zonder toepassing van zware machtsmiddelen het systeem niet functionneeren kan. De meening van Prof. Goudriaan, dat de door haar ingeleide beweging in zeer geringe mate afhankelijk is van bepaalde persoonlijke leiding, klopt niet met de werkelijkheid.

Niet alleen in het „pompstation”, maar overal langs het „buisennet”, bij alle „kranen”, staan menschen, die streng toezien op de wijze van circuleeren, en op den aftap. En die helpers volgen trouw de bevelen, die vanuit het centrum worden gegeven.

Zulk een rigoreus bestuur is te verwachten. Een regeering, die de middelen verstrekt, zal geen risico willen dragen. Van het effect harer maatregelen hangt immers het oordeel van het volk af. Zij komt met de pretentie, dat haar daad er een is van definitieve bevrijding en hulp; zou zij dan ook maar één oogenblik willen afhangen van het „vrije spel der krachten”, zou zij den moed hebben om geduldig af te wachten, zou zij het geloof aan de mechanisch-automatische stabilisatie bezitten?

Geen denken aan! Nauwkeurig zal zij bijvoorbeeld toezien, dat van de door haar beschikbaar gestelde middelen, zoo weinig mogelijk naar vreemde gebieden vloeit; een nauwkeurige controle op het verkeer met het buitenland, ook op het goederenverkeer, is onafwendbare eisch. En verder zal zij moeten eischen, dat niemand uit den middenstroom aftapt om het niet direct te gebruiken, m.a.w. alle handelingen van sparen en reserveeren moeten zich aan haar strenge wetten onderwerpen. Enzovoorts: zij bepaalt het begin, maar ook het einde; dus wil zij over alle verbanden zeggenschap hebben.

Wij kunnen ons dus heel goed indenken, dat de bezwaren tegen een dergelijke politiek groeien. Zij beteekent immers de volledige ondergeschiktheid van het individu, en van elke individuele handeling. Om de menschen tot het brengen van die offers bereid te maken, wordt een beroep gedaan op het „algemeen welzijn” of op het „belang van het volk”. Hoe schoon deze leuzen ook mogen klinken, de werkelijkheid is een hard systeem van gebondenheid.

Neen, de schrijver van het artikel in „Economie” verwierpt om al die redenen de zuivere actieve conjunctuurpolitiek.

Bezien wij een volgend maal de oplossing, die hij geeft.

A.

B. t. B.

III ZIELKUNDE III

Geloof en werkelijkheidsgevoel.

De meeste menschen hebben idealen noodig om voldoende bevrediging in het leven te vinden. Zulke idealen zijn ook de levensleugens. Deze stelling vindt men geponeerd bij Hendrik Ibsen, overleden 1906. Hij voert een dokter ten toonele, die een boemelaar behandelt, een drinker, die door

wanhoop en vertwijfeling wordt verteerd en toch niet meer kan terugkeeren tot een geregeld leven. Door suggestie maakt deze dokter zijn patiënt wijs, dat hij een duivel heeft, die hem dwingt het kwade te doen en zich aan den drank te verslaven. De patiënt gaat eerst strijden om van dien daemon af te komen. Later gevoelt hij zich verlicht, omdat het kwaad buiten zijn wil omgaat en zijn beter ik daaraan geen schuld heeft. En nu brast en boemelt hij er lustig op los, zonder gekweld te worden door wroeging of vertwijfeling. Dit voorbeeld kan nog met tal van andere uit de werken van Ibsen vermeerderd worden. Ibsen wordt vaak genoemd de dichter van den twijfel. De maatschappij is volgens hem zoo rot, dat de grens tusschen waarheid en leugen is uitgewischt. Vandaar de gelijkstelling van levensidealen en levensleugens.

De levensleugen neemt een eigen plaats in onder de leugens, die door psychologen en ethici onderscheiden worden. Charlotte Bühler o.a. onderscheidt sociale leugens, die dienen om anderen leed te besparen, b.v. aan ziekbedden, asociale leugens, waarbij het eigen ik de hoofdrol speelt en de anti-sociale leugens, waardoor men met opzet anderen leed berokkent. Er zijn echter nog veel meer soorten van leugens, o.a. de gewoonte-leugens (bij getuigenschappen), de vreesleugens (bij latheld), de phantasielugens (bij geluigenissen van kinderen), opsporijderij en schertsleugens.

Veel hangt in dezen af van de definitie van leugen. De logische waarheid doet men te kort als men zegt tweemaal twee is vijf. De zedelijke waarheid randt men aan door het anders zeggen dan men weet, en door onwaarheden met voorbedachten rade uit te spreken. Ook de noodleugen is onzedelijk. Ze geschiedt uit een gevoel van plicht, maar is toch leugen, omdat ze in strijd is met de wet Gods. De noodleugens van de aartsvaders, de Egyptische vroedvrouwen, Rachab en David worden in de Heilige Schrift nergens goedgekeurd.

Ook de levensleugen is onzedelijk, zelfs al komt ze voort uit brave motieven. Dr. J. van Dael, die in zijn Psychol. Verhandelingen de levensleugen bij Ibsen bespreekt, is van een ander gevoelen. Hij schrijft: „wat men leugen op in zijn gewone beteekenis (liegen is door woorden, daden of omhouding bij iemand opzettelijk een meening doen ontstaan, waarvan men zich bewust is, dat ze in strijd is met de waarheid), dan is de levensleugen zeer zeker geen leugen. Er is immers geen sprake van, dat de subjecten, in wie de levensleugen aanwezig is, anderen iets wijs zouden willen maken. Het begrip leugen moet hier dan ook in een ruimeren en oneigenlijken zin worden opgevat; leugen moet hier als identiek beschouwd worden met onwaarheid”. De schrijver acht de levensleugen niet onzedelijk, maar beschouwt ze als een logische fout, die tot nul van den een of anderen persoon wordt aangewend. De idee van de waarheid wordt hier ondergeschikt gemaakt aan die van het goede. Of wil men de vreemde terminologie gebruiken, hier wordt de ethische wetskring aan de logische gesubordineerd, hetgeen in strijd is met de ordinaritien van God.

Het kwaad van de levensleugen is echter niet alleen onzedelijk maar ook in strijd met het ware geloof in God door Jezus Christus. Het levensdoel ons bij de schepping gesteld en door de herschepping na den zondeval ons teruggegeven is om God te gehoorzamen uit liefdevolle dankbaarheid. Dit mandaat wordt bij het gebruik van de levensleugen vervangen door fictie, d.i. een nuttig verzinzel of door de vlucht in het irrationele. Men moge dit fictieve doel ook nog zoozeer aanbevelen, het feit blijft bestaan, dat men aan zichzelf, of aan zijn leerling of patiënt ontnemt het gevoel van werkelijkheid, d.i. zekerheid. De twijfel, het vermoeden en de meening zijn altijd vergezeld van eenige onrust in het gemoed. Zekerheid is de normale, de natuurlijke gesteldheid van onzen geest, gelijk de gezondheid is van het lichaam. Deze uitspraak van Prof. H. Bavinck in zijn: „Zekerheid des geloofs” is nog altijd het beste argument tegen de voorstanders van gefingeerde levensidealen.

Op het gebied van het geloofsleven zijn er geestelijke psychiateren, die onder een vromen dekmantel hetzelfde doen als de voorstanders van de levensleugen. Als keurmeesters kweken zij bij sommigen een valsche gerustheid, dat hun geloof het echte is, zoodat hun discipel zich niet oefent in Schriftkennis. Wordt zoo iemand op zijn sterfbed ontdekt aan deze levensleugen, dan is radeloosheid het gevolg daarvan. Of ook kweekt men bij zwakgeloovigen de levensleugen, dat het bij hen nog lang niet het rechte geloof is, dat hen drijft om God te zoeken. Gaat dan later uit Gods Woord het licht in hen op, dat zij Christus' eigendom zijn, dan verwijten dezulken zich met recht, dat zij hun levenstijd om God te dienen verspild hebben doot in twijfel te leven. Een dergelijke leiding van zielen, zooals men dit werk noemt, is, hoewel onbewust, het suggereeren van een ideaal, dat een levensleugen is. Het wordt ook verdedigd met utilistische argumenten, n.l. dat men den één wat aan den hoogen kant, den ander wat aan den lagen kant moet houden in zijn eigen belang. Hoe het werk van den Heiligen Geest, die ons wil leiden door de woordopenbaring, hierbij in het gedrang komt, behoeft geen betoog.

Men kan o. levensleugen. de Evangelist zijn. Volgens s. beter, zoodat messias. Maar gestie aanwezig in zijn apoem. Heere Jezus. dergelijke leu. Paulus kende. Volgens de schreef hij in. zelfverblind. van eigen v. bedriegelijk. meent i e. steken, en al. stelt, terwij. is en geen v. boven den a. genade weze. zichzelf en. waan.”

In den loop. ters naar vor. de Franse. van Marat en. deze de pe. Christiaan de. toch ging als. land te verde. en eindigde a. en met een.

Onze jong. zien, dat zij. die met valsc. Hun beste l. voeten staan.

De vraag i. van het wer. logen denke. door wij van. menschen, en. leven tot de. tentie-acte w. tuitieve daad. denken tot z.

(J. H. Bavinck. deze opvallin. zijn ontwijfe. dingen erken. lijkheid. Di. heid is, n.l. d. en werken, d. over schijnb. belevingen. z. vraag: schijn. sluitsel, ook.

God alleen. ze ten deele. en toen ons. terd is ze. baring ons t. heid wordt e. ik op dezel. scheiding no.

Onze gevo. geen ten ge. gevoelstypen. iemand die. dit heel goed. in een engel.

Onze logis. aan de wette. voel van kla. de verleiding. maatstaf van. wordt echte. dat haar ni. gisch waar.

Het zaligm. lijkeidsgevo. geluigt met. zijn. In som. sonen tot g. ons geweten. geloof hebbe. de gansche. zwakke van.

hij te wein. getuige, die. zijn getuigen. Schijngeloe. medegeguige. zelfgevoel a. Vreesachtige. eenmaal bed. door toe aa. geweten en. staat dan h.

De verbeel. bestrijdingen. alsof wij h. kunstig verd. denke dus, d. trekken tuss. gevoel van. mensch en d. uit God en d.